COVID-19

Welke lessen hebben we geleerd?

De afgelopen twee jaar is de wereld collectief gegijzeld door één onderwerp: COVID-19. Pallium sprak drie professionals in de zorg en vroeg hen wat ze van het virus hebben geleerd. Welke invloed hebben de ervaringen met de zorg voor coronapatiënten op de palliatieve zorgverlening? En zijn er verbeterpunten?

Door Hester Zitvast

Arie Kooijman

Vrijgevestigd geestelijk verzorger, Oegstgeest: “Ik las recentelijk een opiniestuk in de NRC waarin de schrijver zich afvroeg of we niet wat meer belangstelling moeten hebben voor mensen met een afwijkend standpunt inzake COVID en vaccineren. Dat moeten we zeker. Mensen hebben heel snel een oordeel als iemand een andere koers vaart. Ik herken dat vanuit de palliatieve zorg. Ik heb echt moeten leren mijn oordeel op te schorten. De meest uitgesproken tegenstanders van vaccineren halen het nieuws, maar het overgrote deel is veel minder scherp in het uiten van de mening. Zij maken vaak niet eens een heel bewuste strategische keuze, maar reageren bijna instinctief op zoiets heftigs als COVID. Ik weet ook niet hoe ik zal reageren als ik slecht nieuws krijg. Je valt terug op een vorm van coping die van binnen zit. De werkelijkheid ligt veel genuanceerder dan die wordt gepresenteerd. Luisteren is nu de boodschap.

‘Luisteren is nu de boodschap’

Wat er in het begin van de pandemie in de verpleeghuizen is gebeurd, is ten hemel schreiend geweest. Men kon geen afscheid nemen van geliefden. Dat was werkelijk onmenselijk. We moeten er goed over nadenken dat als zich dit ooit weer aandient, we daar op een humanere manier mee omgaan. En iets anders dat me is opgevallen, is de verschuiving van enorme saamhorigheid en

positivisme in het begin van de pandemie naar een verharding. Dat herken ik uit de processen van mensen die ernstig ziek zijn. Aanvankelijk staat iedereen voor je klaar, maar na een tijdje is dat over – dat is bij rouw ook zo. Mensen haken af. Maar waarschijnlijk moeten we met corona leren leven, wat als perspectief heel zwaar is. Mensen zijn er klaar mee, maar zo werkt het niet. Het virus is hardnekkiger en creatiever dan wij willen en we moeten het met elkaar zien uit te houden in een zorgelijke situatie, net als ik in de palliatieve zorg veel tegenkom. Die mechanismes zijn hetzelfde. Kennelijk zijn veel mensen niet opgewassen tegen zo veel tegenslag. We worden elke dag platgebombardeed met getallen en feiten over COVID, maar we hebben daarnaast perspectief nodig. Wie geeft de mensen op de Nederlandse televisie moed? Niemand. Dat vind ik zorgwekkend. Het hoeft niet zo goedkoop met beloftes die toch niet uitkomen. Maar iets van hoop is nodig. Dat herken ik ook in de palliatieve zorg. Mensen hebben altijd perspectief nodig, ze willen niet alleen met de feiten worden geconfronteerd.”

Louise van Hoorn

Manager behandeling en begeleiding, Surplus, Breda: “Ik heb de afgelopen tijd als een leerzame periode ervaren. Als ik erop terugkijk, ben ik trots dat we zo’n geolied team hebben dat alle aspecten van corona goed in de vingers heeft. In het begin van de uitbraken stelden we het cohort, het gebied waar de uitbraak is, vaak als een gehele afdeling vast. Nu lukt het ons om het klein te houden en de impact op andere bewoners te verminderen. Daardoor kun je welzijn en vrijheid blijven bieden. We kunnen meer maatwerk leveren nu we beter weten welke maatregelen er nodig zijn. In een geval van een uitbraak waarbij de besmetting mogelijk al heeft plaatsgevonden, besluiten we tegenwoordig zelfs vaak de bewoners – die toch huisgenoten zijn – in overleg met familie bij elkaar te houden, zoals je dat thuis ook doet. Dat geeft rust, ook omdat de meeste mensen inmiddels gevaccineerd zijn. In het begin waren we vooral bezig met het testen en de materialen, nu kijken we meer naar wat de bewoner nodig heeft. Bij een positieve test moet iemand zomaar een week in isolatie op een kamer;

we gaan dan met het gehele team (dus ook vrijwilligers, activiteitenbegeleiders en bijvoorbeeld psychologen) en indien mogelijk familie in overleg over wat we voor die bewoner kunnen betekenen. Iedereen denkt mee. In het begin was het helemaal nieuw om voor zo iemand een iPad te regelen. Ik heb er nu standaard twintig liggen waar we bij een uitbraak gebruik van kunnen maken.

‘Er ligt nu een draaiboek klaar’

De mens heeft altijd al centraal gestaan, maar er ligt nu een draaiboek klaar waardoor we weer tijd over hebben om op andere elementen in te zetten. Neem voeding. Iemand met COVID kan heel snel een verslechterde voedingssituatie krijgen. Nu weten we allemaal meteen hoe we daar vanaf het begin rekening mee moeten houden; er gaat meteen een bericht naar de keuken.

De ergste onzekerheid van het begin is er ook niet meer. We hebben allemaal wel op een manier met COVID te maken gehad, dus je ziet dat familieleden ook niet meer uit angst wegblijven. Dat er in het begin geen bezoek meer mocht komen, is nu ondenkbaar. Vorig jaar brachten we de familieleden ook met een brief op de hoogte van een uitbraak. Nu houden we het cohort klein en kunnen we iedereen persoonlijk op de hoogte stellen. Ook fijner. We hebben ons draaiboek (dat we continu aanpassen als de richtlijnen wijzigen) gedeeld op de landelijke website van *Waardigheid en Trots* (www.waardigheidentrots.nl), zodat ook anderen het kunnen inzien.”

Thea Zijlstra

Verpleegkundig specialist Palliatieve Zorg, Diaknessenhuis, Utrecht: “Wat je als eerste zag in het begin van de coronatijd, was dat iedereen heel bang was en alles erop gericht was dat er zo weinig mogelijk patiëntencontact plaatsvond. Er was paniek. Er was op de cohort wel veel personeel, maar wij werden als specialistisch team wat achterwege gehouden; er werd alleen gewerkt met het kernteam. Nu iedereen moe is en meer op z’n tenen loopt, zie je

dat wij juist weer heel veel worden ingezet. Het kernteam zoekt meer steun bij ons.

Wat mij ook is opgevallen, is dat er in razend tempo, door het gehele land, richtlijnen werden opgesteld. Iedereen ging samenwerken, de inhoud van de richtlijnen werd volop met elkaar gedeeld, waardoor je elkaar veel meer ondersteuning kon geven. Kennis werd sneller en makkelijker gedeeld, eerder was dit lastiger. Voor corona werkten we allemaal veel meer op eilandjes en soms was dat zelfs een beetje een prestigekwestie: de deuren bleven gesloten. Nu er een noodsituatie was, gold dit niet meer. Ik vond het heel mooi om die ontwikkeling te zien, maar dat is natuurlijk wel iets wat we met z’n allen moeten zien vast te houden. Je komt daar veel verder mee. Het is me verder opgevallen dat het zorgpersoneel heel initiatiefrijk is. Neem bijvoorbeeld het online monitoren van patiënten, waardoor mensen die COVID hebben gehad eerder naar huis kunnen: een heel positieve ontwikkeling, vooral voor patiënten.

‘Er werd in razend tempo kennis uitgewisseld’

Wij hebben als specialistisch team een adviserende rol. We worden in consult geroepen, ook als er conflicten zijn – iets wat we de laatste tijd in toenemende mate merken. Het zorgpersoneel krijgt steeds meer te maken met agressie, mensen zijn corona zat. Wij proberen daar zo goed mogelijk in te ondersteunen door het zorgpersoneel te coachen en de naasten zo helder mogelijk voor te lichten.

Wat ik een écht groot voordeel vind van de afgelopen tijd, is dat mensen nu meer gaan nadenken over rouw en behandelkeuzes. We hebben daar echt nog heel veel stappen in te maken, maar COVID heeft het in stroomversnelling gebracht. De discussie is flink aangezwengeld onder ons allemaal. Het is een wijze les dat niet alles wat kan ook hoeft en wat we willen ook daadwerkelijk kan. Wat is de invloed van behandelen op je kwaliteit van leven? Dit thema wordt steeds belangrijker om over na te denken.” ●

Hester Zitvast is journalist.